

*** תקציר ***

לסקירה המלאה והעדכנית ראה הספר [מבוא למדרשים מאת ענת רייזל](#) בהוצאת מכללת הרצוג - תבונות

מדרש רות רבה

מדרש רות רבה הוא מדרש אגדה פרשני על מגילת רות. המדרש מפרש את פסוקי המגילה על פי הסדר, כמעט ללא דילוגים. המדרש נערך ככל הנראה בארץ ישראל, במהלך המאה השישית לספירת הנוצרים.

שם המדרש

השם הנפוץ ביותר למדרש הוא 'מדרש רות'. שם זה מופיע בכתבי היד של המדרש וכן בכתבי הראשונים. רש"י הוא ככל הנראה החכם הראשון שמזכיר שם זה.¹ השם הקדום למדרש היה 'אגדת רות', והוא מופיע ברשימת ספרים שהתגלתה בגניזה הקהירית.

השם 'מדרש חזית' ניתן על ידי חכמי פרובאנס לכל מדרשי האגדה על המגילות, וביניהם גם למדרש על מגילת רות. שם זה הוענק למדרשי המגילות בשל הפסוק 'חזית איש מהיר במלאכתו' (משלי כב, ט), המופיע בדרשה הראשונה במדרש קהלת רבה ובשיר השירים רבה.

בשם 'מדרש רות רבה' או 'מדרש רות רבתי' כונה המדרש רק בסוף ימי הביניים. התואר רבה (גדול) הוצמד לחלק ממדרשי המגילות, ככל הנראה על מנת להבדיל אותם ממדרשי אגדה אחרים על אותן המגילות, שהיו מצומצמים יותר בהיקפם. כאשר החלו להדפיס את כל מדרשי המגילות בספר אחד הוצמד התואר רבה לכל אחד מן המדרשים האלו.²

למגילת רות קיים מדרש אגדה נוסף, שיצא לאור על יד **בנר** ונקרא 'רות זוטא'.

זמנו, מקומו ושפתו של המדרש

קביעת זמנו של חיבור מדרשי תלויה במספר גורמים, וביניהם זמנם של החכמים המאוחרים ביותר המוזכרים בו. במדרש רות רבה לא מוזכרים אמוראים המאוחרים למאה הרביעית; ואולם, במדרש נעשה שימוש נרחב במדרשי אגדה ארץ ישראליים קדומים לו, כדוגמת בראשית רבה, ויקרא רבה, פסיקתא דרב כהנא ואף התלמוד הירושלמי. מדרשים אלו היו כבר ערוכים, כפי הנראה, בשעת עריכת מדרש רות רבה, ואם כן זמנו של החיבור אינו יכול להיות קודם למאה השישית. אין אחידות דעים בין החוקרים בשאלה, באיזו מידה הכיר עורך המדרש את התלמוד הבבלי.³ מבדיקת המקבילות בין התלמוד הבבלי למקורות ארץ ישראליים ולמדרש רות רבה מסיק **פרנקל** כי עורך רות רבה הושפע מהתלמוד הבבלי והוא שילב תכנים בבליים לתוך המדרש, שהכיל בתחילה רק תכנים ארץ ישראליים. **לרנר** סבור כי המדרש עבר ארבעה שלבים של עריכה על בסיס מדרש קדום למגילת רות, ובכל שלב נוספו למדרש חומרים חדשים, עד שהתקבל המדרש שנמצא לפנינו.

שמות החכמים המוזכרים במדרש ולשונו מעידים כי המדרש נערך בארץ ישראל. לשון המדרש היא עברית וארמית ארץ ישראלית בשילוב מילים לועזיות מן היוונית ומן הלטינית.

¹ רש"י בפירושו למגילת רות ב, ג.

² תופעה דומה קיימת גם במדרשי האגדה לספרי התורה. השם רבה התחיל במדרש בראשית רבה, עבר ממנו לשאר המדרשים על התורה והפך לשם תואר. בדומה ל'מדרשי הרבה' לתורה גם 'מדרשי הרבה' למגילות אינם חלקים שונים של אותו החיבור, והם לא יצאו מידי של עורך אחד, אלא הם חיבורים שונים שהתחברו בזמנים ובמקומות שונים והודפסו יחד בסוף ימי הביניים בספר אחד שנקרא 'מדרש חמש מגילות'.

³ התלמוד הבבלי נערך בבבל בסוף המאה החמישית ומסוף המאה השישית הוא החל להשפיע על היצירה המדרשית בארץ ישראל.

*** תקציר ***

לסקירה המלאה והעדכנית ראה הספר [מבוא למדרשים מאת ענת רייזל](#) בהוצאת מכללת הרצוג - תבונות

